

16.10.2023

Dnro TAS/628/2023

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
tyv@eduskunta.fi

Valtion talousarvioesitys vuodelle 2024 (HE 41/2023 vp.) ja julkisen talouden suunnitelma vuosille 2024–2027

Tasa-arvovaltuutettu kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi. Tasa-arvovaltuutettu arvioi esitystä sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisen ja edistämisen näkökulmasta.

Velvollisuus edistää tasa-arvoa yhteiskunnallisessa toiminnassa

Velvollisuudesta edistää sukupuolten tasa-arvoa yhteiskunnallisessa toiminnassa säädetään perustuslain (731/1999) 6 §:ssä.

Budjettiesitys linjaa talouspolitiikkaa ja sillä on merkittäviä tasa-arvoaikutuksia. Naiset ja miehet ovat ryhminä merkittävästi erilaisessa asemassa esimerkiksi tulojen jakautumisessa ja työmarkkinoilla. Talouspolitiikka siis vaikuttaa sukupuolten tasa-arvoon riippumatta siitä, mikä sen ääneen lausuttu tavoite on. Talouspolitiikalla voidaan joko tietoisesti tai tiedostamatta edistää tai heikentää sukupuolten tasa-arvon tilaa ja kehitystä.

Sukupuolitietoinen budjetointi

Sukupuolitietoinen budjetointi on kansainvälisesti arvostettu tasa-arvon edistämisen strategia. Tasa-arvovaltuutettu esittää, että sukupuolitietoista budjetoinnista ja sen huomioon ottamisesta talousarvion laadinnassa laadittaisiin yksityiskohtaisempi ohjeistus hallinnonaloille samaan tapaan kuin on laadittu opas sukupuolivaikutuksien arvioinnista lainsäädäntöhankkeissa. Sukupuolitietoisen budjetoinnin avulla voidaan kohdentaa julkisia menoja ja tuloja tasa-arvoa edistävällä tavalla.

Valtiovarainministeriön määräyksen mukaan talousarvioehdotuksen pääluokkaperustelujen tulee sisältää yhteenvedotarkastelut sukupuolivaikutuksiltaan merkittävästä toiminnasta. Tarkastelussa tulee kiinnittää huomiota sukupuolten välisen tasa-arvon yhteiskunnallisiin vaikuttavuustavoitteisiin

hallinnonalalla ja niihin hallinnonalan menoihin, joilla voi olla vaikutusta tasa-arvon toteutumiseen.

Vuoden 2024 talousarvioehdotuksen pääluokkaperusteluihin sisältyykin sukupuolten tasa-arvoon liittyviä toimenpiteitä ja tavoitteita. Toimenpiteet eivät kuitenkaan ole yhteismitallisia ja paikoin niiden yhteys sukupuolten tasa-arvon tosiasialliseen edistämiseen jää epäselväksi. Lisäksi toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi jäävät suurelta osin hämärän peittoon. Erityisen valitettavana tasa-arvovaltuutettu pitää sitä, että joidenkin pääluokkien perusteluissa sukupuolten tasa-arvoa mainitaan edistettävän ilman mitään konkreettisia toimenpiteitä (esimerkiksi Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala, PL 30) tai tasa-arvoa edistetään vain säädös- ja informaatio-ohjauksen keinoin (esimerkiksi ympäristöministeriön hallinnonala, PL 35).

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala (PL 32)

Työ- ja elinkeinoministeriön pääluokan perusteluissa mainitaan, että työelämän tasa-arvoa edistetään muun muassa työllisyyden ja yrittäjyyden toimenpiteiden avulla. Maahanmuuttajanaisten kotouttamis- ja työllisyystoimet mainitaan yhdeksi kohderyhmäksi.

Valtion vuoden 2024 talousarvioehdotuksen yhteydessä annetaan lukuisia lakiehdotuksia ns. budjettilakeina. Näiden ehdotuksien valmistelussa on ollut puutteita. Muun muassa lainsäädännön arviointineuvosto on todennut, että sosiaaliturvamuutoksia koskevien esitysten yhteisvaikutuksia olisi tullut arvioida jo valmisteluvaiheessa. Ehdotusten yhteisvaikutukset haavoittuvassa asemassa oleville ihmisryhmille olisi tullut ottaa huomioon.

Sosiaali- ja terveysministeriön 9.10.2023 julkaisemassa muistiossa käsitellään sosiaaliturvamuutoksia koskevien esityksien taloudellisia vaikutuksia. Siitä kuitenkin puuttuvat perus- ja ihmisoikeusvaikutukset. Olisi välttämättömää arvioida tarkemmin, miten vaikutukset kohdistuvat naisiin ja miehiin sekä kohdistuvatko muutosten yhteisvaikutukset samoihin ihmisryhmiin.

Sukupuolten tasa-arvon edistäminen hallituskaudella

Tasa-arvovaltuutettu muistuttaa, että syrjintä sukupuolen perusteella on valitettavan yleistä työelämässä. Tyypilliset syrjintäepäilyt liittyvät muun muassa raskauteen ja perhevapaisiin, työhönottoon tai palkkaan.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa mainitaan, että hallitus poistaa työelämässä esiintyviä syrjiviä käytäntöjä ja rakenteita edistämällä syrjintää koskevan lainsäädännön noudattamista ja kohdistamalla tehokkaita keinoja erityisesti raskaus- ja perhevapaaseen perustuvan syrjinnän ehkäisyyn. Tasa-arvovaltuutettu esittää, että työ- ja elinkeinoministeriö seuraisi perhevapaauudistuksen vaikutuksia työ- ja virkaehtosopimusten

palkallisiin perhevapaisiin sekä naisten ja miesten työllisyyteen ja taloudelliseen asemaan.

Tasa-arvolakia tullaan hallituskaudella muuttamaan ainakin palkkatasa-arvoa koskevan direktiivin toimeenpanemiseksi. Tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä, että tässä yhteydessä tasa-arvolakiin kirjataan ne lainsäädäntömuutokset ja toimenpiteet, joita eduskunta hyvin suurella yhteisymmärryksellä edellytti käsitellessään tasa-arvovaltuutetun kertomusta eduskunnalle vuonna 2022 (Eduskunnan kirjelmä EK 40/2022vp). Näihin kuuluvat muun muassa samanarvoisen työn määritelmän lisääminen tasa-arvolakiin, raskaus- ja perhevapaisiin liittyvän syrjinnän ehkäiseminen selventämällä syrjinnän kieltoa erityisesti epätyypillisissä työsuhteissa sekä huolehtiminen tasa-arvolain valvonnan riittävästä voimavaroista.

Tehokas lainvalvonta vaatii riittävät resurssit

Vuodesta 2005 lähtien on toteutettu useita tasa-arvolain uudistuksia, jotka ovat kasvattaneet tasa-arvovaltuutetun toimintakenttää. Valitettavasti resurssit eivät ole lisääntyneet vastaamaan lisääntyneitä tehtäviä ja kasvaneita yhteydenottomääriä. Vuonna 2022 vireille tuli kirjallisia yhteydenottoja 645 kappaletta. Määrä on vuoteen 2019 verrattuna kasvanut 56 prosenttia (vuonna 2019 vireille tuli 414 asiaa).

Tasa-arvovaltuutettu on esittänyt vuoden 2024 talousarvioesitystä valmisteltaessa, että sen määrärahaa korotettaisiin 120 000 eurolla. Oikeusministeriö on kuitenkin esittänyt, että valtuutetun käytettävissä olevaa määrärahaa leikattaisiin 25 000 eurolla. Tämä siitä huolimatta, että valtioneuvoston tiedonannolla yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisestä oli tarkoitus vahvistaa tasa-arvon edistämiseksi tehtävää työtä eikä heikentää tämän työn toimintaedellytyksiä.

Tasa-arvovaltuutettu

Rainer Hiltunen

Tämä asiakirja on lähetetty vastaanottajalle sähköisesti. Asiakirjan allekirjoitettu taltiokappale säilytetään tasa-arvovaltuutetun toimistossa.